

УДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В.М. Трубников

УМОВНО-ДОСТРОКОВЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Відповідно до чинного законодавства суди мають можливість індивідуалізувати покарання з урахуванням характеру і ступеня суспільної небезпеки вчиненого злочину, ступеня його тяжкості, особи винного і інших обставин справи. При цьому перед покаранням ставляться не тільки мета покарати злочинця, заподіяти йому певні страждання, але й здійснити на нього виховний вплив, повернути на шлях чесного трудового життя, прищепити якості законослухняного громадянина, попередити вчинення повторних злочинів. І, якщо законослухняну поведінку засуджений виявляє до закінчення терміну покарання, призначеного вироком суду, немає ніякої необхідності продовжувати виконання покарання, тому що дана особа перестала бути суспільно небезпечною, вона досягла юридичного виправлення і її доцільно звільнити від подальшого відбування покарання.

І все-таки, призначаючи покарання, суд не може угадати можливу поведінку засудженого в період відбування покарання і визначити заздалегідь той термін, який і буде необхідний для досягнення його виправлення. Тому можливість дострокового звільнення до закінчення терміну покарання, призначеного вироком суду, виступає як стимул, засіб заохочення засудженого.

Звільнення з кримінально-виконавчих установ, особливо дострокове, має великий виховний вплив на засуджених. Таке звільнення ставить перед засудженими перспективу звільнитися раніш призначеного судом терміну покарання за умови зразкової поведінки і чесного ставлення до праці, досягнення законослухняної поведінки, тобто ставить найближчу перспективу звільнення з місць позбавлення волі і звільнення від правообмежень, пов'язаних з ізоляцією від суспільства.

Тут варто підкреслити і важливе юридичне значення дострокового звільнення засуджених із кримінально-виконавчих установ. Як вказується в літературі [1, с.349-350], з моменту звільнення в більшості випадків і припиняються кримінально-виконавчі правовідносини, повною мірою відновлюється правовий статус громадянина. Правда, автор робить деякий відступ від такої категоричної позиції, відзначаючи, що в деяких випадках кримінально-виконавчі правовідносини цілком не припиняються (наприклад, у випадку заміни невідбутого терміну позбавлення волі виправними роботами), але вони істотно видозмінюються.

З такими узагальненнями важко погодитися, оскільки вони суперечать чинному кримінально-виконавчому законодавству, яке передбачає можливість у багатьох випадках (наприклад, найбільше часто застосовуване умовно-дострокове звільнення від відбування покарання) здійснення виховного впливу на дану особу з метою закріплення досягнутих у місцях позбавлення волі результатів карально-виховного впливу. Так, згідно зі ст.ст.117, 119 Виправно-трудового кодексу України відповідним органам і громадсь-

ким організаціям надане право проводити спостереження за достроково звільненими щодо їх ставлення до праці, навчання, дотримання ними суспільного порядку і правил поведінки за місцем проживання. У законі визначені органи держави і громадські організації, на які покладене здійснення нагляду і спостереження за особами, звільненими від відбування покарання, напрямки їхньої діяльності і компетенція. Фактично мова йде про існування кримінально-виконавчих правовідносин і після звільнення засуджених з місць позбавлення волі в специфічних формах (правда, правовідносин, що продовжуються з тими же засудженими, з одного боку, але іншими органами й організаціями, з іншого боку). І ці правовідносини будуть існувати доти, поки не буде досягнута стосовно конкретної особи мета покарання – виправлення (досягнення законслухняної поведінки).

Докладно зупинимося на аналізі такої підстави звільнення як умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, що у новому кримінальному законодавстві трохи видозмінено. У літературі маються різні точки зору з приводу юридичної природи даної підстави звільнення. Одні автори розглядають умовно-дострокове звільнення як одну з форм відбування покарання. Інші вважають, що засуджені мають суб'єктивне право на даний вид дострокового звільнення*. І все-таки, більш правильно переважна більшість юристів розглядає умовно-дострокове звільнення як один з різновидів умовного звільнення від покарання. Справа в тому, що особа насамперед достроково звільняється від подальшого відбування покарання, а невідбутий термін покарання автоматично перетворюється в іспитовий термін. І сприятливі наслідки для засудженого наступлять тільки тоді, коли він протягом цього іспитового терміну не вчинить нового злочину, чим і підтвердить своє виправлення і доведе тим самим, що постановою суду була винесена правильно і справедливо. Законом встановлюється обов'язкова до відбування частина терміну покарання для того, щоб у відношенні засудженого були застосовані каральні і виховні заходи впливу, адміністрація кримінально-виконавчої установи могла мати час для вивчення особистості засудженого і не допустити помилки при підготовці подання про умовно-дострокове звільнення, а також для досягнення цілей спеціальної і загальної превенції (попередження).

У діючому кримінальному законодавстві виділяються два види умовно-дострокового звільнення: 1) умовно-дострокове звільнення від відбування покарання засуджених у віці понад 18-ть років (ст.81 КК України); 2) умовно-дострокове звільнення від відбування покарання до осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі за злочин, скоєний у віці до 18ти років (ст.107 КК України). Умовним даний вид звільнення називається тому, що перед цим звільненням ставиться одна умова: нездійснення

* Очевидно, ця позиція пояснюється тим, що питання про умовно-дострокове звільнення може бути розглянуто судом тільки і лише при наявності заяви засудженого, а відбуття обов'язкової частини терміну покарання створює для кримінально-виконавчої установи обов'язок розглянути питання про представлення до умовно-дострокового звільнення, зрозуміло, при відсутності обов'язку адміністрації завжди, у всіх випадках представляти засуджених до умовно-дострокового звільнення.

протягом невідбутої частини покарання нового (усякого) злочину. Достроковим називається тому, що засуджений звільняється раніш терміну, призначеного вироком суду, тобто до витікання цього терміну. Підстава (матеріальна ознака) і передумова (формальна ознака) майже ідентичні для цих видів звільнення. Є окремі особливості у відношенні умовно-дострокового звільнення від відбування покарання неповнолітніх, про що буде сказано нижче.

Згідно з ст.81, 107 КК України засуджений звільняється достроково від відбування покарання у вигляді виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців або позбавлення волі.

Цей вид звільнення від покарання застосовується при наявності підстави (матеріальної ознаки) і передумови (формальної ознаки).

Матеріальна ознака – це фактично юридичне виправлення, коли особа сумлінною поведінкою і ставленням до праці та навчанню доводить своє виправлення. Формальна ознака потребує відбування конкретної частини терміну покарання: не менше половини строку покарання, призначеного судом за злочин невеликої або середньої тяжкості, а також за необережний тяжкий злочин; не менше двох третин строку покарання, призначеного судом за умисний тяжкий злочин чи необережний особливо тяжкий злочин, а також у разі, якщо особа раніше відбувала покарання у вигляді позбавлення волі за умисний злочин і до погашення або зняття судимості знову вчинила умисний злочин, за який вона засуджена до позбавлення волі; не менше трьох чвертей строку покарання, призначеного судом за умисний особливо тяжкий злочин, а також покарання, призначеного особі, яка раніше звільнялася умовно-достроково і знову вчинила умисний злочин протягом невідбутої частини покарання.

Коло осіб, до яких застосовується умовно-дострокове звільнення, і умови його застосування регулюються кримінальним законодавством (ст.81, 107 Кримінального кодексу України). Порядок вирішення питання про застосування умовно-дострокового звільнення регулюється кримінально-процесуальним законодавством (ст.407 КПК України). Визначення ж питання про наявність чи відсутність підстав для внесення в суд подання про умовно-дострокове звільнення віднесено до сфери кримінально-виконавчого законодавства.

Адміністрація кримінально-виконавчих установ і інші органи, що відають виконанням покарання, наглядові комісії і служби у справах неповнолітніх повинні роз'яснити засудженим зміст ст.81, 107 КК України, оскільки передбачене цими статтями умовно-дострокове звільнення є важливим стимулом виправлення засудженого.

При вирішенні питання про можливість внесення подання в суд про умовно-дострокове звільнення працівники органу, що відає виконанням покарання, разом з наглядовою чи комісією служби у справах неповнолітніх повинні дуже ретельно і вдумливо обговорити наступні питання:

1) чи дійсно засуджений відбув установлену законом (ч.3 ст.81 КК України) частину терміну покарання 1/2, 2/3 чи 3/4, відбуття якої є необхідною

передумовою (чи формальною ознакою) для розгляду питання про можливість умовно-дostroкового звільнення. Стосовно неповнолітніх необхідно передумовою (чи формальною ознакою) для вирішення даного питання є відбуття не менш 1/3, 1/2 або 2/3 частини призначеного терміну покарання (ч.3 ст.107 КК України);

2) чи дійсно засуджений довів своє виправлення сумлінною поведінкою і ставленням до праці (а особа, засуджена за злочин, вчинений у віці до 18-ти років, також сумлінним ставленням до навчання). Закон вимагає, щоб засуджений довів своє виправлення сумлінною поведінкою і ставленням до праці. Такий висновок повинний ґрунтуватися на характеристичі поведінки засудженого і ставленням його до праці не тільки за період, що безпосередньо передує поданню його до умовно-дostroкового звільнення, але і на даних за увесь час відбування ним покарання, чи, у всякому разі, за значний період цього терміну. Позитивно вирішуючи питання про умовно-дostroкове звільнення, суд повинний переконатися в юридичному виправленні засудженого, що з'являється впевненість і переконаність у тому, що він не буде вчиняти нових злочинів і звідси подальше відбування ним покарання є недоцільним.

Органи, що відають виконанням покарання, наглядові комісії і служби у справах неповнолітніх повинні керуватися вимогами ст.81, 107 КК України, КПК, ВТК. Точне і неухильне виконання вимог закону про умовно-дostroкове звільнення від покарання має винятково важливе значення в справі виправлення засудженого, скорочення випадків вчинення повторних злочинів і посилення боротьби зі злочинністю в цілому.

При рішенні питання про можливість внесення в суд подання про умовно-дostroкове звільнення орган, що відає виконанням покарання, наглядова комісія або служба у справах неповнолітніх зобов'язані забезпечити строги індивідуальний підхід до кожного засудженого. Подання повинне вноситися тільки стосовно тих засуджених, котрі, відбувши передбачену законом частина терміну покарання, довели своє виправлення.

Висновок, що засуджений виправився і заслуговує порушення стосовно нього клопотання про умовно-дostroкове звільнення, повинний бути заснований на всебічному врахуванні даних про поведінку засудженого за весь період відбування покарання, а не за час, що безпосередньо передує внесенню подання. У числі інших обставин потрібно враховувати відомості про дотримання засудженим установленого режиму, його ставлення до праці і навчання, участі й у роботі самодіяльних організаціях, ставленні до членів родини, відшкодування заподіяних вчиненим злочином збитків та ін.

Адміністрація місць позбавлення волі повинна вживати заходів до з'ясування можливостей працевлаштування і передачі засуджених, стосовно яких зроблене подання про умовно-дostroкове звільнення, під спостереження трудового колективу підприємства, чи установи організації або окремої особи. Подання про умовно-дostroкове звільнення повинне містити дані, зазначені в ч.2 ст.110 ВТК України, а також відомості про відбуття установленої законом частини терміну покарання. Органи, що вносять таке подання в суд, повинні мати на увазі, що суди не повинні при-

ймати до свого провадження подання про умовно-дострокове звільнення, які не містять названих даних, чи не відповідають іншим необхідним вимогам (наприклад, якщо немає виписки рішення наглядової комісії або служби у справах неповнолітніх).

Органи, що вирішують питання про внесення подань у суд про умовно-дострокове звільнення, повинні уникати випадків як необґрунтованого внесення подань, так і відмовлення в поданні до звільнення осіб, які довели своє виправлення, за мотивами, що не зазначені у законі (наприклад, через минулу судимість, м'якість призначеного покарання, короткочасність перебування засудженого в даній кримінально-виконавчій установі).

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання відповідно до статей 81 і 107 Кримінального кодексу України застосовуються суддею міського суду за місцем відбуття покарання засудженим за спільним поданням органу, що відає відбуванням покарання, і наглядової комісії або служби в справах неповнолітніх.

Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання щодо осіб, які відбувають покарання в дисциплінарному батальйоні, застосовуються суддею військового суду гарнізону за місцезнаходженням засудженого за поданням командування дисциплінарного батальйону.

Зазначені подання розглядаються судом у десятиденний строк з моменту надходження їх до суду без витребування судової справи за участю прокурора, представника органу, що відає виконанням покарання, і, як правило, засудженого.

При розгляді судом спільного подання органу, що відає відбуванням покарання, і наглядової служби в справах неповнолітніх суд повідомляє їх про час і місце розгляду цього подання.

Якщо суд відмовить в умовно-достроковому звільненні засудженого від відбування покарання, розгляд повторного подання в цьому питанні щодо осіб, засуджених за тяжкі та особливо тяжкі злочини до позбавлення волі на строк не нижче п'яти років, може мати місце не раніше як через рік з дня винесення ухвали про відмову, а щодо засуджених за інші злочини та неповнолітніх засуджених не раніше як через шість місяців.

На постанову суду з питань, визначених у цій статті, протягом семи діб з дня її оголошення прокурор, засуджений вправі подати апеляції до апеляційного суду.

У разі подання прокурором апеляції виконанням зазначеної ухвали зупиняється.

Вищі судові інстанції всіляко підкреслювали неприпустимість усякого спрощення кримінального процесу при розгляді даної категорії справ. З метою посилення виховного впливу на інших засуджених розгляд подань про умовно-дострокове звільнення, як правило, варто робити з виїздом у кримінально-виконавчу установу. При розгляді справ про умовно-дострокове звільнення деякі судді слабо мотивують бланки з заздалегідь видрукуюваним текстом постанов, а також протоколу судового засідання, вставляючи в наступному тільки прізвищі засуджених; розглядають в одному засіданні велике число справ, що спричиняє поверхове дослідження

представлених матеріалів, прийняття помилкової постанови і знижує виховне значення судового процесу.

При умовно-достроковому звільненні засуджених від подальшого відбування основного покарання необхідно обговорювати також питання про можливість звільнення їх від додаткових видів покарання. Це питання може виникнути і тоді, коли основне покарання засуджений відбув повністю. У таких випадках умовно-дострокове звільнення від додаткового покарання застосовується на загальних підставах, тобто після відбуття визначеної частини цього покарання і при наявності інших, передбачених законом передумов і підстав умовно-дострокового звільнення. До осіб, яким невідбута частина покарання була замінена іншим більш м'яким покаранням, умовно-дострокове звільнення від відбування нового покарання може бути застосовано. Адаже з тексту ст.81 КК України не вбачається існування яких-небудь заборон на цей рахунок. У законі немає вказівки, що умовно-дострокове звільнення може застосовуватися суддею лише один раз.

Питання про внесення подань про умовно-дострокове звільнення осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі, розглядається постійно діючою комісією, у яку входять працівники різних служб кримінально-виконавчої установи і начальники відділень соціально-психологічної роботи. Очолює комісію начальник виправної установи чи його заступник. Засідання комісії проводяться відкрито, на них можуть бути присутні усі засуджені, що відбувають покарання в даній установі. Це робиться у виховних цілях. Обов'язково викликаються засуджені, що відбули встановлену в ст.81, 107 КК України частину терміну покарання, тобто особи, про звільнення яких мова йде на засіданні комісії. Великий виховний ефект дає і залучення до обговорення питання про порушення клопотань про умовно-дострокове звільнення самодіяльних організацій засуджених. Заслугує схвалення практика тих виправних установ, що організують спільні засідання зазначених комісій і наглядових комісій.

Якщо питання про внесення в суд подання про умовно-дострокове звільнення вирішено негативно, засудженому під розписку повідомляється про це, причому роз'яснюються мотиви відмови. Це також підвищує виховне значення самої процедури розгляду питання про можливість внесення подання в суд про умовно-дострокове звільнення.

Важко переоцінити значення діючого контролю за достроково звільненими зразу ж після звільнення. Тому важливо при підготовці до розгляду матеріалів про умовно-дострокове звільнення з'ясувати, чи маються реальні можливості покласти на визначений трудовий колектив обов'язки за наглядом за звільнюваним і проведення з ним виховної роботи протягом невідбутої частини покарання.

У законі не вирішене питання про облік достроково звільнених і контроль за їхньою поведінкою. Вважаємо, доцільно було б облік і контроль за достроково звільненими також покласти на суд, який виносить вирок.

У законі вказуються наслідки умовно-дострокового звільнення. Вони можуть бути як сприятливими, так і несприятливими. Сприятливо для звільненого минає невідбутий термін покарання, якщо протягом цього

терміну ця особа не вчинить нового злочину і вважається, що засуджений відбув покарання, що є рівним фактичному відбутому до моменту умовно-дострокового звільнення. З цієї частини покарання і розраховується термін погашення судимості. Несприятливі ж наслідки настають тоді, коли протягом невідбутої частини покарання особа вчиняє новий злочин. У такому випадку вчинення нового злочину перериває невідбуту частину покарання і якби скасовує умовно-дострокове звільнення. Суд призначає йому покарання за правилами, передбаченими ст.ст.71, 72 КК України.

У раніше діючому кримінальному законодавстві існували однакові підстави і передумови як для умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, так і для заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням. У новому КК України 2001 р. для заміни невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням (ст.82 КК) встановлюються вже інші підстави і передумови: потрібно, щоб засуджений став на шлях виправлення і відбув не менше 1/3, 1/2 чи 2/3 терміну покарання, призначеного судом (не такі, як для умовно-дострокового звільнення від відбування покарання). Тривалість обов'язкової частки покарання, яку слід відбути, щоб отримати право на умовно-дострокове звільнення, визначена з врахуванням ступеня тяжкості злочину, наявності рецидиву, попереднього застосування умовно-дострокового звільнення. У раніше діючому КК України 1960 р. діяла ст.521, якою було передбачено незастосування умовно-дострокового звільнення від покарання і заміни покарання більш м'яким покаранням. У діючому КК такої норми немає, і фактично умовно-дострокове звільнення може бути застосоване до будь-якої категорії засуджених, крім засуджених до довічного позбавлення волі. І тільки у випадку, якщо довічне позбавлення волі актом про помилування буде замінено позбавленням волі на термін не менш двадцяти п'яти років, тоді виникне і суб'єктивне право у засудженого претендувати на умовно-дострокове звільнення на умовах, передбачених ст.81 КК України.

Що ж стосується особливостей застосування умовно-дострокового звільнення стосовно неповнолітніх, то слід зазначити наступне: до них умовно-дострокове звільнення застосовується тільки від відбування одного виду покарання – позбавлення волі, причому незалежно від тяжкості вчиненого злочину, у той час як стосовно повнолітніх умовно-дострокове звільнення можливе від відбування п'яти видів покарання (виправних робіт, службових обмежень для військовослужбовців, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі). До неповнолітніх заміна невідбутої частини покарання більш м'яким покаранням не застосовується.

І насамкінець необхідно зазначити одну особливість: зараз, перед судами нерідко виникає необхідність порівняльного правового аналізу раніше діючого законодавства з чинним законодавством. І тут суди повинні виявляти особливу увагу, щоб не зробити помилки. Так, наприклад, вироком Долинського районного суду Івано-Франківської області від 3 травня 1995 р. К. засуджено за сукупністю злочинів, передбачених ч.2 ст.206, ч.2 ст.144, ч.2 ст.141 КК, на чотири роки шість місяців позбавлення волі у ви-

правно-трудовій колонії посиленого режиму з конфіскацією 1/2 особистого майна.

Постановою Крижопільського районного суду Вінницької області від 21 січня 1998 р. К. умовно-достроково звільнено від покарання на один рік п'ять місяців 24 дні, оскільки він відбув більше ніж 2/3 призначеного йому терміну покарання. Президія Вінницького обласного суду постановою від 30 квітня 1998 р. це рішення скасувала, пославшись на порушення судом ч.6 ст.52 КК, а справу провадженням закрила. К. повернено в місяць позбавлення волі для відбування покарання, призначеного вироком. Заступник Голови Верховного Суду України порушив у протесті питання про скасування ухвали президії Вінницького обласного суду. Розглянувши справу і аргументи протесту, судова колегія в кримінальних справах Верховного Суду України визнала протест обґрунтованим, зазначивши таке. Посилання в постанові президії на помилковість висновку суду про застосування щодо К. умовно-дострокового звільнення є необґрунтованим.

Із матеріалів справи видно, що на день ухвалення ухвали судом К. відбув три роки п'ять днів позбавлення волі (два роки вісім місяців 18 днів у виправно-трудовій колонії та три місяці 17 днів у місцях попереднього ув'язнення, які суд при винесенні вироку зарахував у термін відбуття покарання).

На час учинення засудженим інкримінованих йому злочинів і постановлення щодо нього вироку діяв закон про умовно-дострокове звільнення (ст.52 КК України 1960 р.), відповідно до якого особи, засуджені за умисний злочин до позбавлення волі на термін понад три роки, могли бути умовно-достроково звільнені від покарання після фактичного відбуття не менше ніж 2/3 призначеного рядок. Суд, вирішуючи питання про умовно-дострокове звільнення К., керувався ст.52 КК саме в такій редакції.

Законом України від 20 листопада 1996 р. до ч.6 ст.52 КК були внесені зміни, які стосуються осіб, засуджених за вимагательство, вчинене за кваліфікуючих обставин. За новою редакцією ч.6 ст.52 КК до осіб, засуджених за ч.2 ст.144 КК, умовно-дострокове звільнення від покарання може бути застосовано після фактичного відбування не менше ніж 3/4 призначеного строку покарання. На цей закон і послалася президія обласного суду, скасовуючи постанову районного суду.

Однак ст.52 КК у новій редакції погіршує становище засудженого порівняно із законом, який діяв на час вчинення злочину і винесення вироку.

Відповідно до положень ст.58 Конституції України та вимог ст.6 КК законі й інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Згідно з чинним кримінальним законодавством України основною формою кримінальної відповідальності є покарання, що являє собою встановлений законом комплекс правових обмежень, у яких виявляються властивості покарання. Останні включають не тільки призначення судом конкретного виду і розміру покарання, а й умови його відбування та звільнення від нього.

За таких обставин районний суд правильно послався на закон про умовно-дострокове звільнення, який діяв на час вчинення К. злочину, і постановила, згідно з якою засуджений був умовно-достроково звільнений після фактичного відбуття більше ніж 2/3 покарання, є законною.

На підставі наведеного судово колегія в кримінальних справах Верховного Суду України протест задовольнила, постанову президії Вінницького обласного суду від 30 квітня 1998 р. щодо К. скасувала [2].

Список літератури: 1. Исправительно-трудоное право. М., 1971. 2. Ухвала Верховного суду України від 11 травня 1999 р. //Вісник Верховного Суду України. № 5. 1999.

Надійшла до редколегії 07.05.02

В.С. Журавський

РІШУЧИЙ КРОК ПАРЛАМЕНТУ В РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Новий Земельний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України, закріпив напрацьовану практичну базу щодо здійснення земельної та аграрної реформи, підтвердив права громадян на земельні паї, привів земельні правовідносини у відповідність до Конституції України (за підрахунками спеціалістів, третина статей старого Земельного кодексу суперечила Основному Закону України).

Новий Земельний кодекс докорінно відрізняється від старого і за формою, й за змістом та структурою. В ньому багато нових для вітчизняного земельного законодавства положень, які поліпшують стан правового регулювання земельних відносин. До таких положень слід віднести положення про право земельного сервітуту (тобто право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою, а саме: прохід та проїзд на велосипеді, проїзд на транспортному засобі по наявному шляху, прокладання та експлуатація ліній електропередачі, збір води з природної водойми, розташованої на сусідній ділянці тощо), про добросусідство (власники та землекористувачі повинні обирати такі способи використання земельних ділянок, при яких власникам, землекористувачам сусідніх земельних ділянок завдається найменше незручностей (затіннення, задимлення, неприємні запахи, шумове забруднення тощо). Новим є й положення про набуття права власності на землю іноземцями та особами без громадянства, про земельні торги у формі аукціону або конкурсу та аукціони, які є обов'язковими при продажу земельних ділянок державної та комунальної власності, про використання техногенно забруднених земель, встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних утворень тощо.

Окремі положення нового Земельного кодексу викликають підвищений інтерес. Насамперед, це ті, що пов'язані з правом власності на землю. Так, часто ставиться питання **про можливість купівлі-продажу земельних ділянок сьогодні**. Це дозволяється щодо земельних ділянок, одержаних у власність для ведення особистого підсобного господарства, будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель (присадибна